

**HEDMARK OG OPPLAND
STATSADVOKATEMBETER**

TVANGSMIDDELBRUK I MINDRE NARKOTIKASAKER

Undersøkelse av Innlandet politidistrikt

Rapport fra Hedmark og Oppland
statsadvokatembeter – 1. oktober 2021

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	4
2	Forberedelse og gjennomføringen av undersøkelsen	5
2.1	Innledende fagledelsestiltak.....	5
2.2	Forberedelse til undersøkelsen	5
2.3	Del I – saksgjennomgangen.....	6
2.4	Del II – gjennomgang av rutiner og intervjuer	7
3	Del I – Resultatene av saksgjennomgangen	8
3.1	Registeropplysninger	8
3.2	Generelt – spørsmål til den enkelte sak	10
3.3	Ransaking.....	10
3.4	Mistankegrunnlaget.....	11
3.5	Relevant etterforskningsformål	11
3.6	Tredjemannsransaking:.....	12
3.7	Forholdsmessighetsvurderingen	12
3.8	Kroppslig undersøkelse	13
3.9	Registrering og påtaleavgjørelse – konkurrans.....	14
4	Del II – Resultatene av gjennomgangen av rutiner og intervjuer	15
4.1	Rutiner	15
4.1.1	Generelt.....	15
4.1.2	Lokale direktiv og rutiner forut for 9. april 2021.....	16
4.1.3	Lokale direktiv og rutiner etter 9. april 2021	16
4.2	Intervjuer	19
4.2.1	Generelt.....	19
4.2.2	Prioritering av mindre narkotikasaker.....	19
4.2.3	Bruk av tvangsmidler i mindre narkotikasaker.....	20
4.2.4	Oppfølging av riksadvokatens brev av 9. april 2021	24

5	Analyse og vurdering av resultatene – oppsummering av hovedfunn	27
5.1	Generelt	27
5.2	Kompetanse	27
5.3	Kroppslig undersøkelse	29
5.4	Notoritet.....	30
5.4.1	Påtalemyndigheten.....	30
5.4.2	Polititjenesteperson	32
5.5	Implementering og oppfølging	33
6	Resultater og forslag til tiltak.....	36
7	Vedlegg	37

1 Innledning

Ved riksadvokatens brev av 13. april 2021 ble statsadvokatene bedt om å foreta en undersøkelse av politiets praksis knyttet til bruk av tvangsmidler i mindre narkotikasaker.

Undersøkelsen skulle omfatte en saksgjennomgang, gjennomgang av politidistriktets rutiner og intervjuer av relevant personell. Formålet var å kartlegge om og eventuelt i hvilken utstrekning praktisering av ransakingsreglene avviker fra føringene gitt i riksadvokatens brev av 9. april 2021. I tillegg skulle det foretas undersøkelse og vurdering av praksis hva gjelder kroppslige undersøkelser i slike saker.

Statsadvokatene ble videre bedt om å vurdere om påtalemyndigheten i politiet har tilstrekkelige forutsetninger for å være en effektiv legalitetskontrollør på dette området, og om det er behov for større grad av notoritet om bruk av tvangsmidlene. Det ble bedt om å legge frem forslag til endringer i den utstrekning dette finnes nødvendig.

Ved riksadvokatens brev av 18. august 2021 ble det gitt nærmere føringer for undersøkelsen, særlig knyttet til intervjuene og rutinegjennomgangen. Det ble presisert at formålet med undersøkelsen i første rekke er fagledelse og inngår som en del av arbeidet med kontinuerlig forbedring av straffesaksbehandlingen i politiet. Undersøkelsen skal danne grunnlag for å kunne ta stilling til om det er behov for fagledelsestiltak og ytterligere retningslinjer eller direktiver.

Frist for utarbeidelse av rapport til riksadvokaten var satt til 1. oktober 2021.

2 Forberedelse og gjennomføringen av undersøkelsen

2.1 Innledende fagledelsestiltak

Med bakgrunn i riksadvokatens brev av 9. april 2021 ble det gjennomført et møte med politidistriktets ledelse den 19. april 2021. Møtet ble fulgt opp med et brev til politidistriktet av 28. mai 2021, hvor det ble gitt en nærmere redegjørelse for riksadvokatens føringer og direktiv, samt avklaringer på spørsmål stilt fra politidistriktets side. Brevet følger vedlagt (vedlegg 1).

I tillegg avholdt statsadvokatene en fagdag for påtalejuristene i Innlandet politidistrikt den 17. juni 2021. Tema for fagdagen var gjennomgang av riksadvokatens føringer for tvangsmiddelbruk i mindre narkotikasaker, med særlig fokus på praktiske typetilfeller. Presentasjonen fra fagdagen vedlegges (vedlegg 2).

2.2 Forberedelse til undersøkelsen

Undersøkelsen av politiets praktisering av regelverket ble gjennomført i to deler:

Del I – saksgjennomgang i uke 25 og 26

Del II – gjennomgang av rutiner og intervjuer i uke 36 og 37

Ved brev av 11. juni 2021 til Innlandet politidistrikt ble det sendt en redegjørelse for undersøkelsen og plan for gjennomføringen av denne. Listen over de saker som omfattes av undersøkelsen ble oversendt, og det ble bedt om at politiet foretok en gjennomgang av PO-loggen for de aktuelle sakene og at relevant informasjon som eventuelt var loggført knyttet til vurderingen om tvangsmiddelbruk ble oversendt. Dersom politiet førte egen jourlogg eller lignende ble det bedt om at også relevant informasjon fra denne ble oversendt.

I vårt brev av 6. september 2021 til politidistriktet ble det redegjort for del II av undersøkelsen. Det ble opplyst at de nasjonale retningslinjene fra POD av 2. juli 2021 var innhentet, og politiet ble bedt om å oversende lokale retningslinjer og rutinebeskrivelse for tvangsmiddelbruk i narkotikasaker, både før og etter 9. april 2021. Videre ble det bedt om en redegjørelse for følgende:

- Hvordan er PODs retningslinjer av 2. juli 2021 implementert i politidistriktet?
- Er det gjort endringer i politidistriktets lokale retningslinjer eller rutinebeskrivelser etter riksadvokatens brev av 9. april 2021?
- Dersom det er utarbeidet nye rutiner/retningslinjer, hvordan er disse formidlet internt i politidistriktet?

- Har politidistriktet gjennomført lokal opplæring om tvangsmiddelbruk generelt og/eller i mindre narkotikasaker spesielt?
- Dersom det er gjennomført lokal opplæring; hvem har fått opplæring? Det bes gitt en kort beskrivelse av innholdet i opplæringen og eventuelt opplæringsmateriell bes oversendt.

Det ble videre redegjort for undersøkelsens intervjudel, og det ble bedt om kontaktinformasjon på følgende personell:

- En erfaren påtalejurist ved FSI
- To tjenestepersoner
  - En som jobber i ordinær ordenstjeneste
  - En som jobber i utrykningspolitiet
- Påtaleleder
- Leder for patruljemannskap
- Leder for politiarbeid på stedet/tilbakemeldingsmøter
- FOA patrulje (eventuelt FOA etterforskning)

Bestillingsbrevene til politidistriktet vedlegges (vedlegg 3 og 4).

To statsadvokater ved embetet gjennomførte undersøkelsen i sin helhet. Det har medgått om lag 35 dagsverk til forberedelse, gjennomføring av undersøkelsen og utarbeidelse av rapport.

2.3 Del I – saksgjennomgangen

Saksgjennomgangen omfattet bruk og besittelsessaker i følgende tidsperioder:

- Uke 25/2020 – 20 saker
- Uke 42/2020 – 20 saker
- Uke 3/2021 – 32 saker

I tillegg omfattet gjennomgangen saker registrert med kode 0751 – overtredelse av straffeloven § 231 første ledd – for følgende dager:

- 16. og 20. juni 2020 – 1 sak
- 13. og 17. oktober 2020 – 2 saker
- 19. og 23. januar 2021 – 4 saker

Til sammen har saksgjennomgangen omfattet 79 saker.

Gjennomgangen av sakene er foretatt i BL. I tillegg er oversendte PO-logger og jourrapporter gjennomgått.

Politidistriktet har ikke egen jourlogg for påtalejuristene. Utenfor åpningstid for FSI er det en vaktjourordning med beredskapsvakt hjemme. Det er ikke pålegg om å føre vaktjourrapport,

men enkelte skriver likevel rapport ved henvendelser. Det er disse vaktjournrappporter som er oversendt.

Saksgjennomgangen og besvarelsen av spørsmålene i dataanalyseverktøyet Survey Xact ble fullført i juni 2021.

Statistikk med resultater fra undersøkelsen ble tilgjengeliggjort fra Survey Xact umiddelbart etter ferdigstilling av saksgjennomgangen.

2.4 Del II – gjennomgang av rutiner og intervjuer

Ved brev av 12. september 2021 (vedlegg 5) oversendte Innlandet politidistrikt følgende lokale retningslinjer og direktiver:

- E-post av 12. april 2021 fra påtalesjef til ledergruppen, straffesaksansvarlige i GDE'ene m.fl.
- Påtalesjefs presentasjon for felles morgenparole 16. april 2021
- Lokalt midlertidig påtaledirektiv for narkotikalovbrudd av 19. januar 2021
- Påtalesjefs presentasjon for ledermøte i politidistriktet 24. mai 2021
- Nye lokale retningslinjer for ransaking av narkotikasaker av 18. juni 2021 (vedlegg 6)
- Ny sjekkliste for ransaking av narkotikasaker – vedlagt retningslinjene av 18. juni 2021 (vedlegg 7)
- E-post av 18. juni 2021 fra påtalesjef til ledergruppen, avsnittsleder påtale, straffesaksansvarlige i GDE'ene m.fl.

Videre ble statsadvokatenes spørsmål i brev av 6. september 2021 besvart. Det ble redegjort for politidistriktets arbeid etter riksadvokatens brev av 9. april 2021, herunder implementering av nye retningslinjer og opplæring av ansatte.

Statsadvokatene mottok videre en liste over kontaktinformasjon på intervjuobjektene.

Intervjuene ble gjennomført på Teams 14. og 15. september 2021. Til sammen 7 personer ble intervjuet.

I forkant av intervjuene ble POD sine nasjonale retningslinjer av 2. juli 2021, samt oversendte dokumenter fra politidistriktet, gjennomgått. Spørsmålene tok utgangspunkt i riksadvokatens brev av 18. august 2021, tilpasset statsadvokatenes funn og behov for avklaringer etter saksgjennomgangen og gjennomgangen av retningslinjer og direktiver.

I innkalling til intervjuer ble det kort redegjort for undersøkelsen og formålet. Det ble presisert at intervjuene ikke skulle omhandle enkeltsaker.

3 Del I – Resultatene av saksgjennomgangen

Denne delen av rapporten beskriver våre funn ved saksgjennomgangen. Enkelte funn beskrives mer detaljert enn andre da vi antar at deler av dette materialet vil kunne ha interesse for politidistriktet i dets arbeid med oppfølging av undersøkelsen.

I gjennomgangen vil overskriftene fra resultatet i Survey Xact benyttes.

Hovedfunnene og våre vurderinger av disse er oppsummert i kap. 5 nedenfor.

3.1 Registeropplysninger

Sakene som ble undersøkt er kategorisert på følgende måte:

Sakstype:

Saksgjennomgangen omfattet til sammen 79 saker, hvor hoveddelen utgjorde rene brukersaker. Sakstypene fordelte seg slik:

- 46 - brukersaker (58%)
- 20 - besittelsessaker (25%)
- 6 - begge deler (8%)
- 7- straffeloven § 231 første ledd (9%)

Fase:

59 av sakene (75%) var avgjort, hvorav 55 saker var avgjort mot person og 4 saker henlagt på grunn av manglende opplysninger om gjerningsmann.

Av de ikke avgjorte sakene lå 20% hos påtaleansvarlig og 5 % hos etterforsker.

Gjerningsperson under 18 år:

Kun 8 % av sakene gjaldt gjerningspersoner under 18 år, dvs. 6 saker totalt.

Spørreundersøkelsen skiller ikke ut sakene med gjerningsperson under 18 år. Det er derfor ikke mulig å særskilt analysere tvangsmiddelbruken overfor denne gruppen.

Gjenganger:

I 10 % av sakene vurderes gjerningspersonen som gjenganger.

Det bemerkes at vi her har forstått begrepet "gjenganger" som tung rusmisbruker, og satt terskelen for å svare bekreftende som høy. Formålet med spørsmålet er å kartlegge hvorvidt politiet forfølger mindre narkotikaforhold hos tunge rusavhengige, eller om de registrerte sakene kommer som følge av at saken oppsto på grunn av andre forhold.

Funnet er nærmere kommentert under punkt 5.1 nedenfor.

Eneste forhold eller i kombinasjon med andre straffbare forhold:

I 51 % av sakene var narkotikaovertrødelsen det eneste forholdet, mens 49% ble påtalt i kombinasjon med andre straffbare forhold.

Av de sakene som var i kombinasjon med andre straffbare forhold utgjorde trafikksakene den største andelen; i 33 av 39 saker var narkotikaforholdet kombinert med overtrødelse av vegtrafikkloven i form av kjøring i påvirket tilstand.

Påtaleavgjørelse:

Påtaleavgjørelsen i sakene fordeler seg relativt jevnt mellom påtaleunntatelse, tilståelsesdom, forelegg og tiltalebeslutning:

- Påtaleunntatelse – 31%
- Tilståelsesdom – 25%
- Forelegg – 22%
- Tiltalebeslutning – 18%

Dette viser aktiv bruk av påtaleunntatelse, særlig når det ses hen til at nesten halvparten av sakene skjer i kombinasjon med overtrødelse av vegtrafikkloven, hvor dette ikke er en aktuell reaksjon. Funnet indikerer at politiets praksis er i tråd med føringene i riksadvokatens midlertidige direktiver for straffesaksbehandlingen i forbindelse med covid-19 pandemien.

3.2 Generelt – spørsmål til den enkelte sak

Bruk av tvangsmidler i saken:

I flertall av sakene var det benyttet tvangsmidler, i 50 av 79 saker.

I de 50 sakene med tvangsmiddelbruk, var det benyttet personransaking i 20 saker (40 %).

I 14 saker var det gjennomført kroppslig undersøkelse i tillegg til ransaking, mens det i 13 saker kun var benyttet kroppslig undersøkelse.

I 23 av de 50 sakene med tvangsmidler var det ikke gjennomført kroppslig undersøkelse.

3.3 Ransaking

Hvem besluttet ransaking:

Polititjenesteperson besluttet ransaking i flertallet av de gjennomgåtte sakene. Fordelingen mellom retten, påtalemyndigheten og polititjenesteperson fordelte seg slik:

- Retten – 3%
- Påtalemyndigheten – 33%
- Polititjenesteperson – 64%

Burde jourhavende ha blitt kontaktet:

Samlet besluttet polititjenesteperson ransaking i 21 saker. Undersøkelsen viste at jourhavende jurist burde vært kontaktet i 11 av disse sakene, dvs. i 52% av tilfellene hvor politiet selv hadde besluttet ransaking.

I flertallet av sakene ble det altså vurdert at politiet hadde gått utenfor sin kompetanse. Funnet vil bli nærmere kommentert under punkt 5.2 nedenfor.

Samtykke til ransaking:

Undersøkelsen omfattet ingen saker hvor det var gitt samtykke til ransaking. Spørsmålet om det var sikret tilstrekkelig notoritet om samtykke, ble derfor ikke besvart.

Rapport om ransaking og beslag:

Det var utarbeidet rapport om ransaking og beslag i tilnærmet alle saker, dvs. 30 av 33. Det manglet rapport i kun 3 saker.

3.4 Mistankegrunnlaget

Innholdet i rapporten/anmeldelsen:

Samtlige saker inneholdt helt eller delvis opplysninger som ga grunnlag for å kunne vurdere mistankegrunnlaget. 70% hadde tilstrekkelig informasjon, 30% hadde delvis de nødvendige opplysninger.

Generelt inneholdt rapporten eller anmeldelsen god informasjon om mistankegrunnlaget, og god mulighet for å gjennomføre en legalitetskontroll av kravet til mistanke.

Funnet er nærmere kommentert i punkt 5.4.2.

Momenter som synliggjør mistankegrunnlaget:

I 79% av sakene er mistankegrunnlaget anført under kategorien "annet". For øvrig er følgende opplyst som grunnlag for mistanke:

- Opplysninger fra mistenkte selv – 45%
- Etterretningsopplysninger – 12%
- Ekstern melding/tips – 12%
- Observasjon av bruk – 6%
- Kjent sted for bruk/omsetning – 6%

Opplistingen av momenter i undersøkelsen hadde få alternativer. Flertall av sakene ble derfor besvart med kategorien "annet". I denne ligger momenter som blant annet funn av brukerutstyr eller utstyr for salg, samt lukt etter bruk av narkotika.

3.5 Relevant etterforskningsformål

Beslag fulgt opp med etterforskning om kjøp:

I sakene hvor det er foretatt ransaking, ser vi at det gjøres funn i de fleste tilfeller (80%). Undersøkelsen er ikke innrettet slik at kvantum eller andre sider av beslaget er gjenstand for nærmere vurdering.

Saksgjennomgangen viste at beslag ikke følges opp med videre etterforskning om kjøp. Ingen av de undersøkte sakene omfattet slik etterforskning.

Funnet er nærmere kommentert i punkt 5.1 nedenfor.

Gjennomgang av mobiltelefon:

I sakene hvor det er foretatt ransaking av person viser undersøkelsen at mistenkte mobil ble gjennomgått i 21 % (syv saker) av sakene. Antall saker hvor det er foretatt ransaking av person er 33. Hvorvidt mobiltelefonen er beslaglagt og gjennomgått i de resterende sakene, altså hvor det ikke er foretatt personransaking, sier ikke resultatet av spørreundersøkelsen noe ytterligere om. Etter den manuelle gjennomgangen, er det statsadvokatenes oppfatning at undersøkelsen har avdekket de tilfellene hvor det er beslaglagt og gjort gjennomgang av gjerningspersonens mobiltelefon, og at det ikke forekommer "mørketall".

I tre av syv saker er det antatt at gjennomgangen var et relevant etterforskningsskritt. Vi står således igjen med at i fire saker fremstår ikke gjennomgangen som relevant. Ved besvarelsen av dette spørsmålet er relevansvurderingen også knyttet opp til hvorvidt det var nødvendig å gjennomgå mobiltelefonen for å bevise den straffbare handlingen. I denne sammenheng er det vurdert om det straffbare forholdet var oppklart, og hvilke andre mindre inngripende etterforskningsmetoder som var relevante i den enkelte sak.

Undersøkelsen var ikke lagt opp på en slik måte at forholdsmessigheten av gjennomgangen av mobiltelefonen er vurdert.

Funnet er nærmere kommentert i punkt 5.1 nedenfor.

3.6 Tredjemannsransaking:

I saksgjennomgangen var det kun en sak hvor det var foretatt tredjemannsransaking. Tilfellet av tredjemannsransaking gjaldt hus/oppbevaringssted, og vilkårene for dette var til stede.

3.7 Forholdsmessighetsvurderingen

Under overskriften "Forholdsmessighetsvurderingen" er det stilt spørsmål ved hvorvidt ransakingen er gjennomført så skånsomt som mulig.

I 78 % av sakene hvor det var gjennomført ransaking inneholdt sakens dokumenter for lite opplysninger til å kunne vurdere om lovens krav var overholdt. Vårt inntrykk er at det ikke er gjort forsøk på å beskrive fremferden ved ransakingen, annet enn at det i enkeltsaker er referert tilfeller hvor den som har blitt utsatt for ransakingen hevder seg urettmessig behandlet. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med at ransakingen ikke har skjedd "så skånsomt som mulig".

Etter den manuelle gjennomgangen av sakene er det ikke noen holdepunkter for at lovens krav ikke er oppfylt.

3.8 Kroppslig undersøkelse

Omfanget/Type kroppslig undersøkelse:

I saker hvor det er foretatt ransaking, 50 av 79 saker, er det gjennomført kroppslig undersøkelse i halvparten (48 %) av sakene. Det er i all hovedsak tatt urinprøver (88% av sakene) og i et fåtall av sakene er det tatt blodprøve. I 79 % av sakene er den kroppslige undersøkelsen foretatt for å avdekke eller bekrefte rusbruk.

Spørreundersøkelsen fanger ikke opp hvorvidt blodprøve er benyttet for utelukkende å skaffe bevis for bruk av narkotika som rammes av legemiddeloven. Den manuelle gjennomgangen av sakene viser imidlertid at blodprøve ikke er benyttet til dette formålet. I all hovedsak tas det blodprøve for å belyse påvirkning i saker som gjelder kjøring i påvirket tilstand. Andre typetilfeller er saker hvor det er av bevismessig betydning å belyse implisertes påvirkningsgrad.

Politiets bruk av kroppslig undersøkelse er nærmere kommentert under punkt 5.3 nedenfor.

Hvem besluttet/Notoritet om sekundærkompetansen/Formålet:

Kroppslig undersøkelse er utelukkende besluttet av politijurist, og i 88 % av sakene fremgår det av saken hvorfor saken er ikke sendt retten til avgjørelse. Dette skyldes i all hovedsak at urinprøve er tatt for å belyse/bekrefte gjerningspersonens påvirkning. For å avdekke ruspåvirkning kreves det i de fleste tilfeller at det gjennomføres en kroppslig undersøkelse raskt. Nedbrytning av rusmidler avhenger av en rekke faktorer og for å sikre at man får et riktig svar på urinprøver er det sjelden anledning til å oversende saken til retten for avgjørelse.

Det er ikke avdekket noen saker hvor samtykke er aktuelt. En finner heller ikke spor av at det er forsøkt innhentet samtykke til bruk av tvangsmidler, eller tilfeller hvor mistenkt har ønsket inngrep for å avkrefte en mistanke og fått avslag. Dette synes derfor å ikke være en særlig aktuell problemstilling.

3.9 Registrering og påtaleavgjørelse – konkurrans

Bruk i konkurrans med erverv og besittelse/siktelsen:

Erverv og besittelse er registrert i 4 av 37 saker, og det er tatt ut egne siktelsesposter i 5 av 39 saker. Antallet er lite og undersøkelsen viser at det var tilstrekkelig grunn til å ta disse siktelsespunktene med i konkurrans.

Positiv påtaleavgjørelse:

De fleste av de gjennomgåtte sakene er avgjort med en positiv påtaleavgjørelse (78 %).

Undersøkelsen sier ikke noe om årsaken til resultatet. En forklaring på at det ikke utelukkende er positive avgjørelser er at det finnes eksempler hvor det ikke er innhentet urinprøve i brukersaker og bevisgrunnlaget tilsier henleggelse på bevisets stilling. Andre typetilfeller er manglende saksbehandlingskapasitet i saker som gjelder oppbevaring av mindre mengde narkotika, subsumert under straffeloven § 231. Typisk eksempel er postforsendelser med narkotika som er avdekket av tollvesenet, og som er henlagt på kapasitet.

4 Del II – Resultatene av gjennomgangen av rutiner og intervjuer

4.1 Rutiner

4.1.1 Generelt

Statsadvokatene ba politiet oversende rutiner for behandling av mindre narkotikasaker både før og etter brevet fra riksadvokaten av 9. april 2021.

Den 19. januar 2021 ga Innlandet politidistrikt et midlertidig påtaledirektiv for narkotika- og dopinglovbrudd, med gyldighet frem til 1. juni 2021 (vedlegg 5.3). Av direktivet fremgår det at målsettingen "blant annet er å sørge for at politiets ressurser blir prioritert brukt mot mer alvorlig kriminalitet" og at praksis er i tråd med riksadvokatens prioriteringer. Det fremgår videre at direktivet er klarert med statsadvokatene i Hedmark og Oppland.

Direktivet angir blant annet:

- Bekjempelse av alvorlig narkotikakriminalitet er et prioritert kriminalitetsområde. Straffesaker som gjelder bruk og besittelse av mindre kvantum narkotika er ikke prioritert.
- For beslutning om ransaking på bopel mv. må det foreligge et bevisst forhold til kunnskap om at det vil være en "lead-in" til å avdekke mer omfattende kriminalitet (aktør-fokus). F.eks. helt konkrete og aktuelle opplysninger om kjøp/salg av narkotika den siste tiden / oppbevaring av en større mengde narkotika.
- Beslutning om urinprøver forbeholdes primært en nærmere angitt gruppe sakstyper, herunder U-18 saker.

Den 11. mai 2021 ble det sendt ut et brev fra Politidirektoratet til samtlige politimestre og særorgansjefer. I brevet initieres et samarbeid mellom Politihøgskolen, Oslo, Vest og Innlandet politidistrikt for å utarbeide et opplæringsmateriale som kan brukes av alle politidistrikt og relevante særorgan i oppfølgingen av presiseringene i riksadvokatens brev.

28. mai 2021 sendte sjef påtale i Innlandet politidistrikt ut en e-post til påtaleseksjonen med pålegg om å sikre notoritet ved bruk av tvangsmidler (vedlegg 6). Av e-posten fremgår det at navn på mistenkt/siktet, tid og sted, mistankegrunnlag, formålet med tvangsmiddelet og at forholdsmessighet er vurdert, skal fremgå. Opplysningene skal nedtegnes i arbeidslogg i BL som stikkord.

Innlandet politidistrikt har videre utarbeidet en rutine for ransaking i narkotikasaker, datert 18. juni 2021 (vedlegg 5.5). Rutinene er basert på Vest politidistrikt sine rutiner.

Den 2. juli 2021 forelå retningslinjer for ransaking, utarbeidet av Politihøgskolen, Oslo, Vest og Innlandet politidistrikt, som et ledd i utarbeidelsen av opplæringsmaterieill¹. Retningslinjene vil heretter bli omtalt som retningslinjer fra POD.

Retningslinjene fra POD er blant annet formidlet på Kilden og KO:DE. Her står det at retningslinjene har vært forelagt riksadvokaten, som ikke har hatt merknader.

Til tross for at Innlandet politidistrikt har vært med på utarbeidelsen av retningslinjene fra POD, oppgir påtaleleder i intervjuet at det er de lokale rutineene for Innlandet politidistrikt av 18. juni 2021 som er gjeldende i politidistriktet. Årsaken oppgis å være at de lokale rutineene allerede var formidlet på tidspunktet de nasjonale retningslinjene ble ferdigstilt, og at de to dokumentene i det alt vesentlige er like².

4.1.2 Lokale direktiv og rutiner forut for 9. april 2021

Innlandet politidistrikt sitt midlertidige direktiv av 19. januar 2021 sammenfaller med riksadvokatens føringer hva gjelder prioritering av narkotikasaker. Alvorlige narkotikasaker er et prioritert kriminalitetsområde, mens bruk og besittelse av mindre kvantum narkotika ikke er prioritert.

På den annen side fremgår det at politiet mente det var et forholdsmessig inngrep å bruke urinprøve for å fastslå rusmiddelbruk alene.

Rutineene viser videre at brukersakene har vært brukt som "lead-in" for å avdekke mer omfattende kriminalitet. Ordlyden i direktivet viser at distriktet har benyttet brukersakene for å gjennomføre ransaking på bopel for å avdekke annen kriminalitet. Føringerne, slik de leses, var således ikke i tråd med strpl. § 226 på dette punkt.

4.1.3 Lokale direktiv og rutiner etter 9. april 2021

Statsadvokatene mener at Innlandet politidistrikts rutiner av 18. juni 2021 er i samsvar med gjeldende rett, og i tråd med riksadvokatens føringer av 9. april 2021.

At etterforskningen må følge et relevant etterforskningsformål og at rusmiddeltesting i form av urinprøve ikke skal benyttes for å bekrefte mistanke om bruk av narkotika alene, er korrigeret fra tidligere direktiv av 19. januar 2021.

---

¹ KO:DE "Ransaking i mindre narkotikasaker: sjekklister og opplæringsmaterieill", 7.7.2021

² Brev fra Innlandet politidistrikt til Hedmark og Oppland statsadvokatembeter av 12.9.2021

Politidistriktet har i tillegg viet et kapittel til notoritet alene. Føringsene dekker både beslutninger av påtalejuristen og polititjenestepersonen. I siste avsnitt heter det:

"Tjenestepersoner som benytter sin beslutningsmyndighet til ransaking etter alternativene i strpl. § 198, må i anmeldelse eller rapport beskrive situasjonen som utløser beslutningsmyndigheten, slik at påtalemyndigheten skal kunne føre legalitetskontroll."

Statsadvokatene mener at påleggene om å sikre notoritet, både for påtalejuristen og polititjenestepersonen, langt på vei dekker riksadvokatens føring som sier at "[k]ravene ... til notoritet må nøye iakttas"³.

4.1.3.1 Ulikheter mellom politidistriktets lokale rutiner og POD sine retningslinjer

Per i dag foreligger det flere sentrale styringsdokumenter; Innlandet politidistrikt sine lokale rutiner av 18. juni 2021 og POD sine retningslinjer av 2. juli 2021. På noen punkter er det ulikheter mellom rutinene, og vi finner grunn til å kommentere dette nærmere.

I POD sine rutiner under punkt 2.2.3.1 gjennomgås polititjenestepersonen sin kompetanse til å beslutte ransaking. Etter en redegjørelse av vilkårene for fersk gjerning og ferske spor, står det skrevet at "[d]ersom patruljen har tid og anledning til å ringe jurist, bør jourhavende jurist gjennomgående kontaktes for beslutning."

Etter statsadvokatenes syn er formuleringen lite heldig.

Polititjenestepersonen sin kompetanse til å beslutte ransaking er regulert i strpl. § 198 og bestemmelsen representerer et unntak fra hovedregelen i strpl. § 197⁴. Dersom de materielle vilkårene for ransaking er til stede etter strpl. § 198 første ledd nr. 1 og 2, har polititjenestepersonen selvstendig kompetanse til å beslutte ransaking. Et pålegg eller en anbefaling om å ringe jourhavende jurist i et slikt tilfelle bidrar til å innskrenke politimannen sin beslutningsmyndighet, og kan ikke være tilsiktet.

Konsekvensen av at polititjenestepersonen ikke benytter sin kompetanse vil kunne være at en akuttsituasjon ikke løses på beste måte, fordi han/hun må avbryte for å ringe jourhavende jurist. Dersom det er uklart eller tvil om de materielle vilkårene er til stede, hvorvidt det foreligger ferske spor eller fersk gjerning, bør patruljen imidlertid ringe jurist.

På dette punktet fraviker POD sine rutiner Innlandet politidistrikt sine lokale rutiner, ved at sistnevnte ikke stiller opp et krav om at polititjenestepersonen bør ringe jurist gjennomgående.

Statsadvokatene vil også trekke frem Innlandet politidistrikt sine rutiner punkt 4 hvor det står:

---

³ Riksadvokatens brev av 9.4.2021, side 11

⁴ Straffeprosessloven, Lovkommentar 5. utgave, side 781.

"Dersom det oppstår tvil eller spørsmål om et tvangstiltak (fortsett) er forholdsmessig, oppfordres det til dialog mellom utøvende politipatrulje og påtalemyndigheten/jourhavende."

Vi mener at sitatet gir uttrykk for en riktig rollefordeling mellom politi og påtalemyndighet, trygger og vil bidra til mindre usikkerhet hos politiets mannskap.

I POD sine rutiner punkt 3.2.3 listes det opp hvilke kroppslige undersøkelser som ikke anses forholdsmessige ved mistanke om bruk av narkotika. Her fremgår det blant annet at spyttprøve ikke skal gjennomføres.

Innlandet politidistrikt sine rutiner setter ikke opp et tilsvarende forbud, og det er således ulikheter i de lokale og de nasjonale retningslinjene.

I riksadvokatens brev heter det at "[d]ersom den det gjelder ikke innrømmer ulovlig rusmiddelbruk, vil rusmiddeltesting være et relevant etterforskningsskritt." Etter statsadvokatenes syn kan spyttprøve være relevant i denne sammenheng.

Ulikheten i de to styringsdokumentene knyttet til bruken av spyttprøve, kan etter statsadvokatenes syn bidra til usikkerhet knyttet til hvilke tvangsmidler politiet kan benytte. Funnet er nærmere kommentert i punkt 5.3.

4.2 Intervjuer

4.2.1 Generelt

Formålet med intervjuene var å supplere de øvrige deler av undersøkelsen og avdekke eventuelle mer uformelle rutiner. Relevant personell ble funnet i samråd med påtaleleder i politidistriktet. De syv intervjuobjektene hadde følgende stillinger i politiet:

- Påtaleleder
- Leder patruljemannskap – ordenssjef
- Påtalejurist på FSI
- Polititjenesteperson orden
- Polititjenesteperson UP
- FOA operasjonssentralen
- FOA etterforskning

Samtlige intervjuobjekter var positive til å la seg intervjuer. Flere ga uttrykk for at de var glad for å bli hørt slik at de kunne dele sine erfaringer knyttet til tvangsmiddelbruk i narkotikasaker, særlig etter den siste utviklingen.

Etter statsadvokatenes vurdering ga intervjuene mye relevant informasjon til undersøkelsen.

4.2.2 Prioritering av mindre narkotikasaker

Intervjuene gir klart uttrykk for at bruk og besittelsessaker ikke har vært prioritert av politiet i lengre tid. Kjente rusmisbrukere anmeldes ikke for egen bruk, og det benyttes heller ikke tvangsmidler for å eventuelt avdekke bruk eller besittelse. Det er mange år siden politiet forfulgte mindre narkotikaforhold hos kjente rusmisbrukere.

Det opplyses at politiets prioritering ble ytterligere presisert ved politidistriktets direktiv fra januar 2021. Det ble tydeliggjort at det ikke skulle brukes ressurser på bruk- og besittelsessakene, uavhengig av om mistenkte var gjenganger eller ikke. Fokuset var salg og oppbevaring av narkotika. Flere intervjuobjekter gir uttrykk for at prioriteringsdirektivet opplevdes som et skriftlig direktiv for en allerede etablert praksis. Bruk- og besittelsessaker har ikke vært prioritert kriminalitet i flere år.

Det opplyses at mindre narkotikasaker i hovedsak har vært forfulgt i følgende tilfeller:

- Saker med unge mistenkte
- Saker som gjelder personer med omsorg for barn
- Saker hvor vedkommende har mistet førerkortet pga. rus
- Saker hvor det foreligger andre opplysninger om mer alvorlig narkotikakriminalitet

Bruk eller besittelse av narkotika hos unge personer har vært forfulgt som en del av det forebyggende arbeid, hvor det straffbare forhold i mange tilfeller avgjøres med påtaleunntatelse på vilkår om jevnlig rusmiddeltesting. Mindre narkotikasaker hos personer med omsorg for barn, har blitt meldt til barnevernet. Opprettelse av brukersaker for personer som har mistet førerkort, har blitt ansett av betydning for forvaltningssaken om fortsatt erverv av førerkort. Videre har mindre narkotikasaker i enkelte tilfelle blitt prioritert fordi politiet har konkrete opplysninger om salg eller oppbevaring, og bruk- og besittelsessak har vært benyttet som grunnlag for beslutning om ransaking.

Politiets opplysninger samsvarer med statsadvokatenes funn ved saksgjennomgangen. Av 79 saker, var gjerningsmann en såkalt gjenganger i kun 8 saker.

4.2.3 Bruk av tvangsmidler i mindre narkotikasaker

4.2.3.1 Generelt

Intervjuene gir et entydig inntrykk av at riksadvokatens brev av 9. april 2021 har skapt usikkerhet om egen kompetanse og grensene for anvendelse av tvangsmidler. Dette gjelder både hos påtalemyndigheten i politiet og hos polititjenestepersoner. Flere gir uttrykk for at de etter brevet er redde for å gjøre feil og at det påvirker deres arbeid. Det henvises særlig til siste del av brevet, hvor riksadvokaten peker på at det er et strengt personlig ansvar for tjenestefeil i tilknytning til metodebruk, samt en henvisning til en konkret straffesak hvor det ble konstatert grov uforstand i tjenesten. Enkelte trekker frem at dette ble ytterligere forsterket ved e-post fra påtalesjef tre dager etter riksadvokatens brev, hvor den aktuelle avgjørelsen fra Høyesterett ble fremhevet.

Flere av intervjuobjektene opplyser at dette var klart og kjent før riksadvokatens brev, men at formen i brevet og politidistriktets formidling av dette i ettertid har skapt en usikkerhet og bekymring for å komme i straffansvar ved egen tjenesteutøvelse. Beslutning om bruk av tvangsmidler må ofte tas raskt, basert på konkrete opplysninger på stedet. Usikkerheten gjør at det blir lettest å ikke bruke tvangsmidler; *"ved å ikke gjøre noe, kan jeg i alle fall ikke tas på noe"*.

Påtaleseksjonen i Innlandet politidistrikt har i de senere år vært preget av stor turnover (75% utskiftning i løpet av de to siste årene). Politidistriktet har mange unge påtalejurister som mangler erfaring. Henvendelser om tvangsmiddelbruk skjer i hovedsak til FSI, hvor det er noe mer erfarne påtalejurister. Den alminnelige vaktjourordningen dekkes imidlertid opp av de øvrige juristene med utvidet påtalekompetanse. Det innebærer at flere kun har jobbet i påtalemyndigheten i ett år. De har lite eller ingen erfaring med å ta beslutninger om tvangsmiddelbruk, da dette håndteres av FSI juristene innenfor deres åpningstid. Denne usikkerheten oppleves som frustrerende både for påtalejuristene, operasjonssentralen og særlig for polititjenestepersonene.

4.2.3.2 Kompetansereglene

Usikkerheten som er beskrevet ovenfor knytter seg særlig til forståelsen av kompetansereglene i strpl. § 198. Dette gjelder på ledelsesnivå, hos påtale og polititjenestepersoner. Det opplyses at det ikke var usikkerhet om dette tidligere, men at riksadvokatens brev av 9. april 2021 og den etterfølgende oppfølgingen av dette i politidistriktet har skapt uklarhet om tjenestepersoners ransakingskompetanse.

Straffeprosessloven er uendret. Etter vår vurdering innebærer heller ikke riksadvokatens brev av 9. april 2021 endret forståelse av tjenestepersoners kompetanse til å selv beslutte ransaking. Punkt 5.2 i brevet omfatter en redegjørelse for vilkårene i strpl. § 198. I forhold til hastekompetansen i strpl. § 198 nr. 3 presiseres det at påtalemyndighet er tilgjengelig på telefon hele døgnet. I de tilfeller der vakthavende kan nås på telefon, vil polititjenestepersonen bare unntaksvis ha selvstendig kompetanse. Dette er ikke en endret forståelse av hastekompetansen.

Med bakgrunn i ovennevnte, fremstår det som uklart for oss hva som er årsaken til den usikkerhet som har oppstått knyttet til kompetansereglene. Flere rapporterer at usikkerheten løses ved at jourhavende alltid kontaktes, også i de tilfellene der polititjenestepersonen selv vurderer at vilkårene i strpl. § 198 nr. 2 er oppfylt. Operasjonssentralen rapporterer at jourhavende har ulik terskel for når det er grunnlag ransaking, og at dette kan være en medvirkende årsak. Politiets kompetanse til å beslutte ransaking på ferske spor eller fersk gjerning benyttes nå i liten grad. Ut i fra intervjuene er det grunn til å tro at denne usikkerheten og praksisen gjelder ransaking i alle saker, ikke bare i narkotikaforhold.

Saksgjennomgangen omfatter mindre narkotikasaker før 9. april 2021. Det er grunn til å merke seg at i de saker der det var besluttet ransaking, var beslutningen tatt av polititjenestepersonen i 64% av sakene. I halvparten av sakene hvor ransaking var besluttet av tjenesteperson, forelå det opplysninger som tilsa at politiet burde tatt kontakt med jourhavende. Dersom vi legger til grunn intervjuobjektene beskrivelse av dagens praksis, har det skjedd en markant endring i politiets praktisering av kompetansebestemmelsene. Politiets praksis med ransaking på ferske spor er vesentlig redusert, og jourhavende kontaktes som hovedregel for beslutning.

Det opplyses fra intervjuobjektene at påtalemyndigheten er tilgjengelig for beslutninger. Det er enkelt å få tak i en påtalejurist raskt, både innenfor og utenfor FSI sin åpningstid.

4.2.3.3 Forholdsmessighetsvurderingen

Intervjuobjektene opplyser at riksadvokatens direktiv også har skapt usikkerhet om forholdsmessighetsvurderingen; hvilke begrensinger foreligger og hvilke muligheter har politiet.

Intervjuene gir inntrykk av manglende forståelse for rekkevidden av riksadvokatens brev av 9. april 2021, som i hovedsak begrenser bruk av tvangsmidler i bruk og besittelsessaker, ikke ved mistanke om annen narkotikakriminalitet. I intervjuene ble objektene blant annet bedt om

å utdype nærmere hva man var usikker på, gjerne med eksempler fra den praktiske hverdagen. Eksempelene tilsier at flere i politiet har forstått direktivet mer begrensende enn tilsiktet. Politiet gir riksadvokatens føringer anvendelse også på saker hvor mistankegrunnlaget er salg og oppbevaring av narkotika. Skjerpet krav til forholdsmessighet i mindre narkotikasaker forplanter seg således til bruk av tvangsmidler i de alvorlige narkotikasakene. Manglende forståelse for regelverket og riksadvokatens direktiv, har derfor medført en mer innskrenket praksis i politiet enn det som var formålet med brevet av 9. april 2021.

Intervjuene gir inntrykk av at denne usikkerheten har medført lite fokus på de muligheter som foreligger. I mange av eksemplene som ble skissert i intervjuene var utgangspunktet for henvendelsen til påtalejuristen en mistanke om bruk- og besittelse. Ettergår man imidlertid hvilke opplysninger politiet faktisk hadde, ser en at mistankegrunnlaget i flere situasjoner kunne vært endret til mistanke om salg eller oppbevaring. Det synes som det er mye å hente på bevissthet om hva politiet faktisk etterforsker, hvilke opplysninger som samlet sett foreligger, og om det tilsier grunnlag for mistanke for noe mer enn bruk og besittelse av narkotika. Handlingsrommet er i realiteten større, bare politiet jobber litt annerledes.

Intervjuobjektene på påtale opplyser at det var samsvar mellom påtalemyndighetens og domstolens vurdering av forholdsmessighet i brukersaker forut for riksadvokatens brev av 9. april 2021.

4.2.3.4 Ransaking av mobiltelefoner

I intervjuene opplyses det at det tidligere kunne forekomme at mobiltelefonen til mistenkte ble ransaket ved en brukersak. Dette for blant annet å sikre bevis for den aktuelle bruken eller besittelsen av narkotika.

Ved saksgjennomgangen var mobiltelefonen kun gjennomgått i 7 av de 79 sakene vi undersøkte. Resultatet av saksgjennomgangen tilsier at ransaking av mobiltelefon ikke var en rutine i bruk- og besittelsessaker.

Intervjuobjektene gir klart uttrykk for at det nå ikke gjennomføres ransaking av mobiltelefoner. Nåværende praksis er innrettet etter riksadvokatens direktiv av 9. april 2021.

4.2.3.5 Kroppslig undersøkelse

Intervjuobjektene opplyser at kroppslig undersøkelse i form av urinprøver tidligere ble benyttet som tvangsmiddel ved mistanke om bruk av narkotika. Dette for å sikre bevis der siktede nektet straffeskyld, men også i saker hvor forholdet var erkjent. Urinprøven ble da tatt for det tilfelle at erkjennelsen skulle trekkes tilbake. Urinprøver ble ikke ansett som uforholdsmessig inngrep i etterforskning av en brukersak.

Videre opplyses det at ved mistanke om ruspåvirket kjøring, sikret man bevis ved bruk av blodprøve. I tillegg ble det ofte bedt om beslutning for urinprøve. Dette for å raskt få bekreftet

eller avkrefte bruk av narkotika, som igjen kunne gi beslutning om ransaking. Etterforskning av en vegtrafikksak ble altså benyttet til forfølgning av et narkotikaforhold. Det gis ikke inntrykk av at ransakingsbeslutningen ble benyttet for å avdekke et eventuelt salgssledd, men mistenktes egen besittelse eller oppbevaring av narkotika.

Rapporteringen om bruk av urinprøver samsvarer med statsadvokatenes funn i saksgjennomgangen, hvor det i 48% av sakene var gjennomført kroppslig undersøkelse, i all hovedsak urinprøve for å avdekke eller bekrefte rusbruken.

Etter brevet av 9. april 2021 har det skjedd en markant endring i bruken av urinprøver. I samsvar med riksadvokatens ordre besluttet ikke lenger urinprøvetaking ved mistanke om bruk av narkotika.

Flere intervjuobjekter gir uttrykk for uenighet om forholdsmessighetsvurderingen knyttet til dette. Det blir påpekt at forholdsmessighetsvurderingen bør sees i sammenheng med hvilke saker som faktisk blir etterforsket. Dette er ikke kjente rusmisbrukere og gjengangerne, men i hovedsak unge lovbytere. Kroppslig undersøkelse ble benyttet som bevis i straffesak, som igjen ga mulighet for ileggelse av påtaleunntatelse med vilkår om rustetesting. Dette ble ansett som et sentralt virkemiddel for å få ungdommen ut av et begynnende rusproblem.

Flere opplever at politiet nå er avskåret fra å komme i posisjon for forebygging av narkotikalovbrudd. Dersom det foreligger mistanke om bruk og ungdommen ikke erkjenner, finnes det få muligheter for å sikre bevis, og det blir ingen reaksjon. Dette blir fort kjent i ungdomsmiljøene, og bidrar i praksis til at bruk av narkotika ikke blir mulig å forfølge av politiet. Bruk av narkotika er fortsatt forbudt, men på grunn av manglende mulighet for tvangsmiddelbruk, er det i realiteten ikke et lovbrudd som forfølges. Dette har skapt til dels stor frustrasjon blant polititjenestepersoner som arbeider ute mot ungdomsmiljøene, og flere opplever lite motivasjon i sitt arbeid.

4.2.3.6 Notoritet

Politiet opplyser at riksadvokatens brev av 9. april 2021 oppleves som en skjerping av kravet til notoritet. Det gis klart inntrykk av at det ikke er noe problem. Det er ikke vanskelig å begrunne bruken av egen kompetanse og grunnlaget for tvangsmiddelbruken.

Flere intervjuobjekter opplyser at det ikke foreligger klare regler for hvilke krav som stilles til notoriteten, og både påtalejurister og polititjenestepersoner etterspør dette.

Det er etablert rutine for opprettelse av straffesak også ved bruk av tvangsmidler uten funn. Det opplyses at det sikres notoritet ved anmeldelse og opprettelse av sak i BL, ikke kun føring i po-loggen.

Statsadvokatene har gjennomgått politidistriktets rutiner for ransaking i narkotikasaker, jf. punkt 4.1.3 ovenfor. Rutinene av 18. juni 2021 omhandler krav til notoritet ved beslutninger.

Intervjuene gir inntrykk av at rutinene er lite kjent og innarbeidet i politiets arbeid med tvangsmiddelbruk i disse sakene.

4.2.4 Oppfølging av riksadvokatens brev av 9. april 2021

4.2.4.1 Formidling av brevet i politidistriktet

Intervjuene gir et entydig inntrykk av at riksadvokatens brev av 9. april 2021 i all hovedsak er formidlet videre i politidistriktet ved oversendelse pr e-post til de ansatte. Det er i løpet av sommeren kommet et ytterligere brev fra statsadvokatene, det er avholdt en fagdag for påtalejuristene i regi av statsadvokatene og politidistriktet har utarbeidet nye retningslinjer som er oversendt samtlige ansatte. I tillegg opplyses det at det er sendt noen e-poster med utfyllende informasjon fra ledelsen i politidistriktet.

Flere intervjuobjekter opplyser at det ikke har vært noen videre prosess knyttet til formidling av brevet. Riksadvokatens brev ble sendt ut til de ansatte den aktuelle fredagen, og de måtte selv finne ut av betydningen dette fikk for deres tjeneste den helgen og i dagene etter. Dette opplevdes som lite tilfredsstillende.

4.2.4.2 Opplæring

Intervjuene gir et klart inntrykk av manglende opplæring og oppfølging av påtalejurister og polititjenestepersoner etter riksadvokatens brev. Flere er kjent med at andre politidistrikt har begynt sin opplæring, men at det ikke er tilfelle for Innlandet. Opplæring har vært etterspurt i politidistriktet, men det har ikke skjedd noe.

Innlandet politidistrikt har ikke hatt FOA påtale, og har således ikke hatt denne ressursen å spille på i opplæring og implementering av riksadvokatens direktiv. Stillingen er nå besatt fra 1. september 2021, men vedkommende har mange oppgaver å ta tak i – også denne.

FOA etterforskning opplyser at hun ikke har hatt ansvar for eller vært involvert i noe arbeid knyttet til opplæring på dette området. Det har heller ikke vært ressurser til det. Da riksadvokatens brev av 9. april 2021 kom, satt hun alene som fag- og opplæringsansvarlig i politidistriktet og hovedfokuset våren 2021 var OÅO.

Polititjenestepersonene som ble intervjuet opplyser at de ikke har egen fag- og opplæringsansvarlig de kan henvende seg til ved behov for kompetanse på etterforskning. De er førstelinjen i straksetterforskningen, men opplever manglende kvalitetssikring og kompetansehevende tiltak. Det er systematisk trening på den operative delen av jobben. Den daglige etterforskningen følges i mindre grad opp.

Fag- og opplæringsansvarlig for etterforskning opplyser at PPS tilbakemeldingsmøter ikke har fungert etter sin hensikt i politidistriktet. Tilbakemeldingsmøter er et viktig tiltak i PPS, et møte

for kompetanse- og erfaringsdeling. Dette kunne ha vært en arena for trygging av polititjenestepersonene i tvangsmiddelbruk ved mindre narkotikalovbrudd. Det har det imidlertid ikke vært. Videre uttrykker fag- og opplæringsansvarlig usikkerhet knyttet til sitt ansvar for ordenspatroljens etterforskning. Flere av intervjuobjektene bekrefter denne usikkerheten. Det er manglende systematisk oppfølging av kvaliteten på etterforskningen, herunder tvangsmiddelbruken, hos de operative polititjenestemennene.

Politidistriktets ledelse opplyser at de venter på det nasjonale opplæringsprogrammet fra POD. Det er forventet at det kommer i løpet av september eller oktober. Etter dette vil det bli gjennomført et strukturert opplæringsprogram, hvor FOA etterforskning og FOA påtale vil ha en sentral rolle. Opplæringen har skjedd i linjen, og riksadvokatens brev har vært tema i diskusjoner mellom påtale og tjenestepersoner i forbindelse med beslutninger i konkrete saker.

Flere opplyser at direktivet har stor betydning for deres daglige tjenesteutøvelse, og usikkerhet og manglende opplæring har vært frustrerende. Enkelte har selv søkt kompetanse ved aktive diskusjoner med påtalejuristene på FSI. Det har trygget dem noe, men det hefter likevel usikkerhet.

Det gis et gjennomgående inntrykk av at det er stort behov for opplæring i forståelsen av både kompetansehjemlene og vilkårene for tvangsmiddelbruk. Det er usikkerhet blant samtlige nivåer i politiet, også på ledelsesnivå. Usikkerheten ble gjeldende etter at riksadvokatens brev av 9. april 2021 kom, og gjelder fortsatt, snart et halvt år etter.

4.2.4.3 Forslag til tiltak

Samtlige intervjuobjekter, på ulike nivåer i politidistriktet, gir uttrykk for at det er behov for opplæring i mindre grupper. Flere ønsker casebasert opplæring, hvor påtalejurister og polititjenestepersoner sitter sammen, diskuterer og kommer frem til løsninger. Det påpekes at det er viktig at en fagperson med god kunnskap og forståelse for regelverket er tilstede og veileder gruppene ved behov.

Flere retningslinjer, e-poster eller forelesninger anses ikke som egnet form for opplæring.

I intervjuene trekkes også frem ønske om tiltak for å bedre samhandlingen mellom påtale og polititjenestepersonene. Det er behov for å bli kjent og bli trygge på hverandre, slik at man i større grad spiller på lag og sammen forsøker å finne gode løsninger.

Flere opplyser at det er lite kultur for direkte kommunikasjon om gode og dårlige erfaringer. Mange ønsker seg mer læring og at politidistriktet i større grad setter fag og kvalitet i etterforskning og påtalearbeidet på agendaen. PPS tilbakemeldingsmøter etterlyses som en viktig læringsarena.

Videre påpeker intervjuobjektene på ulike nivåer behov for stabilitet i påtalegruppen. Med så stor turnover mangler påtaleavsnittet trygge og erfarne påtalejurister, som igjen kan bidra til å skape trygghet i polititjenestepersonenes arbeid ute. Turnoveren har vart over flere år. Det skaper stor frustrasjon og påvirker det faglige miljøet.

5 Analyse og vurdering av resultatene – oppsummering av hovedfunn

5.1 Generelt

Undersøkelsen viser at bruk og besittelsessaker ikke er prioritert kriminalitet for politiet. Det er mange år siden politiet forfulgte mindre narkotikaforhold hos kjente rusmisbrukere. Fokuset er innførsel, salg og oppbevaring av narkotika. I tillegg har etterforskning av bruk og besittelse av narkotika hos unge personer blitt ansett som et viktig tiltak i politiets forebyggende arbeid. Politiets prioritering fremgår av lokale direktiv, og blir bekreftet ved statsadvokatenes saksgjennomgang og i intervjuene.

Innlandet politidistrikt har utarbeidet nye rutiner for ransaking i narkotikasaker.⁵ Rutinene er i overensstemmelse med direktivene i riksadvokatens brev av 9. april 2021.

Statsadvokatenes saksgjennomgang viste at politiet ved bruk og besittelsessaker i liten grad gjorde undersøkelser for å avdekke kjøp og salg av narkotika knyttet til den aktuelle bruken, hverken ved bruk av tvangsmidler mot mistenkte eller ved bruk av tredjemannsransaking.

Erverv og besittelse av narkotika påtales i liten utstrekning i konkurrans med anmeldelse for bruk av narkotika. Både saksgjennomgangen og intervjuene bekrefter dette.

Videre viste saksgjennomgangen at det i bruk og besittelsessaker i liten grad ble gjennomført ransaking av mobiltelefoner for å klarlegge det nærmere omfang av rusmiddelbruken. I følge politidistriktets gjeldende rutiner skal det ikke benyttes ressurser for å etterforske erverv av den narkotikaen som er brukt og ransaking av mobiltelefoner skal ikke gjøres i disse sakene. Intervjuene bekrefter at dette følges lojalt av politiet.

Statsadvokatenes undersøkelse har ikke avdekket bruk av samtykke til ransaking i narkotikasaker. Ved saksgjennomgangen var det ingen slike saker. Intervjuene ga heller ikke opplysninger som tilsa en praksis for bruk av samtykke til ransaking.

5.2 Kompetanse

Undersøkelsen har avdekket en usikkerhet i politiet, både hos polititjenestepersoner og påtalejuristen, knyttet til forståelsen og rekkevidden av politiet sin kompetanse til å beslutte tvangsmiddel etter strpl. § 198. Denne usikkerheten har, slik statsadvokatene oppfatter det, medført at politiet har begrenset sitt arbeide med saker som gjelder narkotika. Årsaken til

---

⁵ Innlandet politidistrikts rutine for ransaking i narkotikasaker av 18. juni 2021

usikkerheten er mangeartet, men kan nok dels skyldes manglende opplæring, ulikt innhold i direktiver/retningslinjer og manglende erfaring.

Primærkompetansen til å treffe beslutning om bruk av tvangsmidler i form av ransaking tillegges domstolen, jf. strpl. § 195. Tilsvarende gjelder for kroppslig undersøkelse, jf. strpl. § 157.

Sekundærkompetansen er tillagt påtalemyndigheten i tilfeller det er fare for opphold, jf. strpl. § 195 annet ledd (ransaking), og der formålet med undersøkelsen kunne forspilles, jf. strpl. 157 fjerde ledd (kroppslig undersøkelse).

Polititjenestepersoner er gitt kompetanse til å treffe beslutning som nevnt i strpl. § 197 i særskilte tilfeller, jf. strpl. § 198. En tilsvarende kompetanse til å treffe beslutning om kroppslig undersøkelse foreligger ikke.

Undersøkelsen av saker viser at polititjenestepersoners hastekompetanse forut for riksadvokatens brev, ble benyttet hyppig. I etterkant av brevet har bruken avtatt markant. Denne utviklingen er bekymringsfull, særlig når dette begrunnes med usikkerhet.

Strpl. § 198 første ledd nr. 1 regulerer politiets kompetanse til å ransake hus og rom som er tilgjengelig for alle. De materielle vilkårene synes ikke å være vanskelige tilgjengelige for politiet.

Første ledd nr. 2 regulerer tilfeller hvor polititjenestepersonen har kompetanse til å ransake der mistenkte treffes eller forfølges på "fersk gjerning" eller "ferske spor". Statsadvokatene oppfatter det slik at det er innholdet i de materielle vilkårene etter nr. 2 som medfører usikkerhet, og som igjen er årsak til at kompetansen ikke brukes. Dette kommer klart frem under intervjuene som er foretatt i anledning undersøkelsen. At rutiner og retningslinjer har ulikt innhold knyttet til hvordan politiet og påtalemyndigheten skal forholde seg til bestemmelsen underbygger dette.

Riksadvokaten har utpenslet innholdet i vilkårene strpl. § 198 første ledd nr. 2 slik:

"En gjerningsperson treffes på "fersk gjerning" om vedkommende oppdages under selve forøvelsen av lovbruddet eller umiddelbart etter, samtidig som det er klart at vedkommende er gjerningsperson. Sterk mistanke er ikke tilstrekkelig. Med forfølgning på "ferske spor" siktes det til tilfeller der det er klart i hvilken retning en gjerningsperson kan forfølges fra et gjerningssted."

Direktivet fra POD og Innlandet politidistrikt sier ikke noe mer om vilkårene utover å vise til noen eksempler på situasjoner som faller inn under det enkelte vilkår.

Retningslinjene, fra politiet og riksadvokaten, gir ikke tilstrekkelig veiledning til å fjerne den usikkerheten som ligger i forståelsen av vilkårene. Statsadvokatene mener derfor at det er nødvendig og formålstjenlig å utrede innholdet i bestemmelsen nærmere. Det må også gjennomføres opplæring både for politiet og påtalemyndigheten.

Dersom de materielle vilkårene etter nr. 1 og 2 er tilstede kan polititjenestepersonen beslutte ransaking uten å innhente beslutning om ransaking fra retten eller påtalemyndigheten. Dette gjelder selv om det er tid og anledning til å ringe påtalemyndigheten.

Statsadvokatene mener det må gjøres et arbeid for å klargjøre det nærmere innholdet i politiets kompetanse etter strpl. § 198 første ledd nr. 2 og at dette må formidles, på en pedagogisk riktig måte, til de som i praksis skal benytte tvangsmiddelet.

5.3 Kroppslig undersøkelse

Undersøkelsen viser at kroppslig undersøkelse i form av urinprøve ble benyttet som tvangsmiddel før riksadvokatens brev av 9. april 2021. Et ytterligere funn er at urinprøven i de gjennomgåtte sakene både har vært formålstjenlige og nødvendige for å bevise bruk av narkotika.

Riksadvokaten har i sitt brev slått fast at urinprøve ikke er et forholdsmessig inngrep for å avdekke rusmiddelbruk alene. Dette viser at praksis forut for brevet ikke var i samsvar med føringene som der fremgår. Praksis på dette punkt må derfor endres, hvilket vi gjennom intervjuer har fått bekreftet at har skjedd allerede; politiet tar ikke lenger urinprøver for å avdekke rusmiddelbruk. Dette er også nedfelt i politidistriktets nye rutiner.

Av riksadvokatens brev vil rusmiddeltesting være et relevant etterforskningssteg ved mistanke om bruk av narkotika. Vi bifaller denne vurderingen. Gjennom statsadvokatens intervjuer med relevant personell, er det opplyst at spyttprøve er en mulig metode for å konstatere rusmiddelbruk. Etter statsadvokatens syn antas en spyttprøve å være mindre inngripende enn en urinprøve, og det kan vanskelig tenkes mindre inngripende rusmiddeltesting enn dette, sett bort fra rene observasjoner og samtale med mistenkte.

En slik undersøkelse vil også være hensiktsmessig da den gir et umiddelbart resultat, og kan være eneste forutsetning for å bevise det straffbare forholdet der gjerningspersonen ikke erkjenner bruken og det ikke foreligger andre bevis.

Statsadvokatene mener det bør utredes nærmere om spyttprøve eller andre former for rusmiddeltesting kan brukes for å avdekke rusmiddelbruk. Dersom dette ikke gjøres står politiet uten virkemidler for å avklare ulovlig rusmiddelbruk i tilfeller hvor mistenkte nekter bruk. En konsekvens av dette vil være at politiet ikke har mulighet til effektiv og reell etterforskning av brukersakene. En erkjennelse medfører straffereaksjon, mens manglende erkjennelse medfører henleggelse. Dette er noe helt annet enn at denne sakstypen ikke er prioritert.

Statsadvokatene mener det er uheldig dersom påtalemyndigheten bare har mulighet til å reagere overfor gjerningspersoner som erkjenner bruk. Der gjerningspersonen nekter eller trekker en erkjennelse mangler politiet virkemidler for å bevise rusmiddelbruken i retten. Etter

ordlyden i riksadvokatens brev hvor det heter at rusmiddeltesting er relevant, sammenholdt med at bruk av narkotika er straffbart, kan ikke dette være tiltenkt.

En mulig konsekvens av at det ikke er mulig å skaffe til veie bevis for ulovlig bruk av narkotika der gjerningspersonen nekter, er at like tilfeller ikke blir behandlet likt. Der gjerningspersonen erkjenner straffeskyld er det alminnelige beviskrav oppfylt, mens i motsatt fall har man, i de fleste tilfeller, ikke tilstrekkelig bevis for å fatte en positiv påtaleavgjørelse.

Konsekvensen er at situasjonen oppleves som en tilnærmet avkriminalisering av rene brukersaker.

5.4 Notoritet

Straffeprosessloven stiller krav til notoritet i etterforskningen gjennom regulering i enkeltbestemmelser. For kroppslig undersøkelse er dette eksplisitt uttalt i strpl. § 157 fjerde ledd. Her heter det at ordre fra påtalemyndigheten om kroppslig undersøkelse skal være skriftlig og grunnlagt.

Hva gjelder ransaking fremgår påtalemyndighetens krav til notoritet av strpl. § 197 siste ledd. I bestemmelsen heter det at beslutningen skal være skriftlig og opplyse om hva saken gjelder, formålet med ransakingen og hva den skal omfatte. Dersom en beslutning er gitt muntlig skal den "snarest mulig nedtegnes."

Tilsvarende formkrav knyttet til polititjenestepersonen sin hastekompetanse oppstilles ikke i strpl. § 198. Det fremgår imidlertid av strpl. § 199 at det på stedet eller snarest mulig skal settes opp rapport om ransaking.

Riksadvokaten har i direktiv av 9. april 2021 punkt. 6 presisert at "gjennomføring av ransaking og notoritet må nøye iakttas". Videre er påtalemyndighetens ansvar for legalitetskontroll trukket frem, med videre henvisning til påtaleinstruksen § 7-5 annet ledd. Endelig uttaler Riksadvokaten viktigheten av at det etableres gode rutiner for legalitetskontroll i politidistriktene.

5.4.1 Påtalemyndigheten

Statsadvokatene mener at straffeprosessloven langt på vei muliggjør tilstrekkelig legalitetskontroll ved bruk av tvangsmidler i mindre narkotikasaker ved å sette innhold- og formkrav til påtalemyndighetens beslutninger.

Spørreundersøkelsen viser at det i de fleste tilfeller er faktiske opplysninger i rapporten/anmeldelsen som tilsier at det er grunnlag for å vurdere mistankegrunnlaget.

Sammenholdt med kravet om nedtegning at påtalemyndighetens beslutning, mener statsadvokaten at det ikke er behov for ytterligere notoritet på dette punkt.

Undersøkelsen viser imidlertid at den skriftlige beslutningen ikke alltid nedtegnes i tråd med lovens ordlyd. I disse tilfelle er det vanskelig å gjennomføre legalitetskontroll av tvangsmiddelbruken. Dersom beslutningene ikke nedtegnes har ikke politidistriktet eller statsadvokatene et godt verktøy for å foreta legalitetskontroll, utover å gjennomføre fullstendig saksgjennomgang over en tidsperiode. Dette er omfattende og tidkrevende arbeid.

Ved å bruk av hendelseslogg ville det være oversiktlig for politidistriktet og statsadvokatene å gjennomgå hvorvidt påtalemyndigheten har nedtegnet beslutninger i tråden med strpl. § 197 siste ledd. En ville enklere kunne fange opp dersom beslutninger er truffet muntlig og ikke nedtegnet. Den enkelte påtalejurist ville også enklere kunne holde oversikt over hvilke beslutninger som ikke er nedtegnet, og loggen vil fungere som et insentiv for å nedtegne egne beslutninger.

Med hendelseslogg menes en nedtegning av kontakt mellom politimann/operasjonssentral og påtalemyndigheten i politiet. Her må fremgå om det er truffet en beslutning og om denne er nedtegnet eller ikke.

Som nevnt under punkt 4.1.1 er det gitt ordre fra sjef for påtale til påtalejuristene om å føre arbeidslogg i BL. Det forutsettes at politidistriktet setter av tilstrekkelig med ressurser til at saksjourhavende, eller den påtalejuristen som treffer beslutning, har anledning til å skrive hendelseslogg.

Videre viser undersøkelsen at påtalemyndigheten ikke har et bevisst forhold til hva som er gjenstand for ransaking, ved at BL-malene gjennomgående brukes uten endringer. BL malen lister opp en rekke "rom eller oppbevaringssted" som rammes av strpl. § 192 første ledd. Påtalejuristen må ha klart for seg hva beslutningen gjelder, og dette må fremgå av beslutningen. Bare på denne måten vil lovens krav til at hva beslutningen omfatter, være mulig å føre kontroll med.

Dersom beslutningen er nedtegnet i tråd med lovens forutsetninger, mener statsadvokatene at det vil være mulig å foreta en effektiv legalitetskontroll av tvangsmiddelbruken. Beslutningen forutsetter en siktelse, formålet med tvagsmiddelbruken, hva den omfatter og at det er foretatt en forholdsmessighetsvurdering. Dersom dette gjøres i alle saker, slik loven forutsetter, antas det også at tvangsmiddelbruken vil bli mer presis og korrekt. En hendelseslogg vil gjøre det mulig å føre kontroll med at beslutningene nedtegnes.

5.4.2 Polititjenesteperson

Det stilles ikke de samme straffeprosessuelle krav til notoritet til polititjenestepersonen sin beslutning om ransaking etter strpl. § 198, som der påtalemyndigheten treffer beslutning etter strpl. § 197. Selv om loven følges, vil det derfor i utgangspunktet være vanskelig å gjennomføre legalitetskontroll.

Gjennom undersøkelsen erfarer vi at mistankegrunnlaget ofte beskrives tilstrekkelig av polititjenestemannen, men at de ytterligere vilkårene for bruk av kompetanse etter strpl. § 198 bare konstateres uten ytterligere begrunnelse.

Etter statsadvokatenes syn ville det være formålstjenlig å sette krav til politimanns notoritet ved bruk av tvangsmidler besluttet i medhold av strpl. § 198. Notoriteten må dekke alle materielle vilkår for bruk av bestemmelsen; hvilket straffbart forhold det er skjellig grunn til mistanke om overtredelse av, grunnlaget for mistanken, formålet med ransakingen og forholdsmessigheten. I tillegg må det sikres notoritet knyttet til de prosessuelle kravene til bruken av kompetansen. Det er etter statsadvokatenes syn ikke tilstrekkelig at det i rapport om ransaking, jf. strpl. § 199 annet ledd er skrevet at ransakingen skjer på "ferske spor". Vurderingen av hvorfor det foreligger "ferske spor" må fremgå. Tilsvarende gjelder vilkåret "treffes eller forfølges på fersk gjerning".

En praktisk løsning ville være om dette ble nedtegnet i anmeldelse eller rapport. Formkravene til hvordan notoritet skal sikres antas imidlertid ikke å være en del av denne undersøkelsen, og vil kreve en bredere analyse og vurdering. Ved vurderingen må også effektivitetshensyn og hensynet til etterforskningen av den enkelte straffesak iakttas.

Ved å sikre notoritet på denne måten vil man etter vår vurdering også skape større bevissthet om lovens vilkår og grensene for politiets kompetanse etter straffeprosessloven § 198. Det er av sentral betydning at politiet har klar og riktig forståelse av regelverket og kjenner trygghet i sin utøvelse av tjenesten, ikke minst for effektivt å kunne benytte seg av sin kompetanse i samsvar med lovens formål.

En løsning som skissert over antas heller ikke å bli særskilt arbeidskrevende. Dette bekreftes av personellet som er intervjuet i anledning undersøkelsen. Opplysningene vil i alle tilfelle være en del av den vurderingen polititjenestepersonen må foreta når beslutningen tas.

I både de nasjonale retningslinjene fra POD og Innlandet politidistrikt sine egne rutiner er dette allerede implementert. Dette viser at politiet også mener at det er nødvendig å sikre notoritet ved anvendelse av strpl. § 198 første ledd på en bedre måte enn forut for riksadvokatens brev av 9. april 2021.

I NOU 2016:24 er det foreslått en løsning, inntatt i forslaget til ny straffeprosesslov §14-3 tredje ledd, hvor det heter:

"Tjenestepersoner i politiet som ikke tilhører påtalemyndigheten som ikke tilhører påtalemyndigheten, kan dersom formålet med tiltaket ellers vil kunne forspilles, foreta:

...

b) ransaking

...

Rapport om slike tvangstiltak skal straks forelegges påtalemyndigheten, som fører kontroll med de inngrep som er gjort, og treffer nødvendige beslutninger."

I NOUen er det således inntatt rettslige mekanismer som sikrer effektiv legalitetskontroll, og som forutsetter en tilsvarende notoritet som er foreslått over.

Argumentasjonen over knytter seg til tvangsmidler i mindre narkotikasaker, men vil være tilsvarende for samme tvangsmiddelbruk i andre sakstyper.

Når det gjelder gjennomføringen av ransakingen, jf. strpl. § 201, mener statsadvokatene at det ikke bør stilles opp et generelt krav til notoritet. Våre funn viser at det ikke er noen holdepunkter for at ransaking ikke "foretas så skånsomt som forholdene tillater". Dersom det foreligget et "påtrengende tilfelle" og ransaking gjennomføres på tid og på sted som nevnt i bestemmelsens første ledd annet punktum, bør dette kommenteres i anmeldelsen eller sikres notoritet om på annen måte. Tilsvarende gjelder dersom det foreligger omstendigheter som omtalt i bestemmelsens annet ledd.

5.5 Implementering og oppfølging

Undersøkelsen gir klart inntrykk av at prosessen internt i politidistriktet i forbindelse med riksadvokatens brev av 9. april 2021 var mangelfull. Brevet ble i all hovedsak formidlet til de ansatte ved oversendelse pr e-post. Det ble ikke foretatt konkrete tiltak for å sikre at riksadvokatens føringer ble forstått riktig, og det ble heller ikke igangsatt opplæring av påtalejurister og polititjenestepersoner.

Politidistriktet hadde på dette tidspunkt ikke FOA påtale, og FOA etterforskning fikk ikke ansvar for slik oppfølging. Politidistriktets ledelse opplyser at de valgte å vente på det nasjonale opplæringsprogrammet fra POD. Opplæringen har skjedd i linjen, og riksadvokatens brev har vært tema i diskusjoner mellom påtale og tjenestepersoner i forbindelse med beslutninger i konkrete saker.

Etter statsadvokatenes vurdering gir undersøkelsen et klart inntrykk av at riksadvokatens brev av 9. april 2021 har skapt usikkerhet om egen kompetanse og grensene for anvendelse av tvangsmidler. Påtalejurister og polititjenestepersoner gir uttrykk for at de er redde for å gjøre feil og at usikkerheten påvirker deres arbeid. Flere uttaler bekymring for å komme i

straffansvar ved egen tjenesteutøvelse. Usikkerheten oppsto etter riksadvokatens brev av 9. april 2021, og gjelder fortsatt etter snart et halvt år.

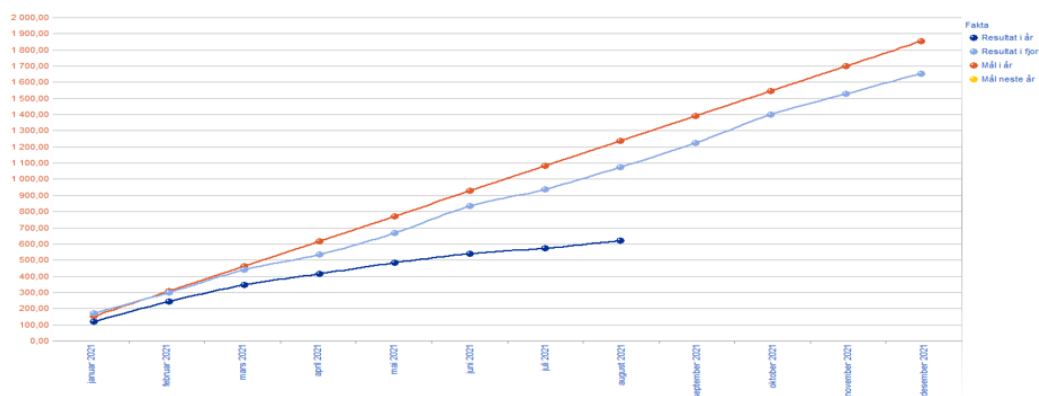
Usikkerheten knytter seg til forståelsen av både kompetansereglene og de materielle vilkår for ransaking. Etter statsadvokatenes oppfatning foreligger det manglende forståelse for rekkevidden av riksadvokatens brev av 9. april 2021. Blant annet synes det skjerpede krav til forholdsmessighet i mindre narkotikasaker å ha forplantet seg til bruk av tvangsmidler i de alvorlige narkotikasakene. Manglende forståelse for regelverket og riksadvokatens direktiv, kan ha medført en mer innskrenket praksis i politiet enn det som var tilsiktet. Det samme gjelder den uklarheten som er skapt knyttet til kompetansebestemmelsene, hvor praksis nå er at politiet ringer jourhavende selv om vilkårene etter strpl. § 198 nr. 2 er til stede og polititjenestepersonen etter loven har selvstendig kompetanse til å beslutte ransaking.

Vårt inntrykk er at denne usikkerheten også har medført lite fokus på de muligheter som foreligger. I bruk- og besittelsessaker kan det foreligge opplysninger som tilsier mistanke om salg eller oppbevaring. Det er mye å hente på bevissthet om hva politiet faktisk etterforsker, hvilke opplysninger som samlet sett foreligger, og om det er grunnlag for mistanke om noe mer enn bruk og besittelse av narkotika. Handlingsrommet er i realiteten større, bare politiet jobber litt annerledes.

Utviklingen i narkotikasaker viser en tydelig nedgang av bruk- og besittelsessaker, men også av grove narkotikasaker. Det er foreløpig vanskelig å si om den beskrevne usikkerheten knyttet til reglene om tvangsmidler har vært av betydning for denne utviklingen, men det er grunn til å se nærmere på dette.

ANTALL REGISTRERTE NARKOTIKASAKER (Bruk og besittelse – Pr Måned)

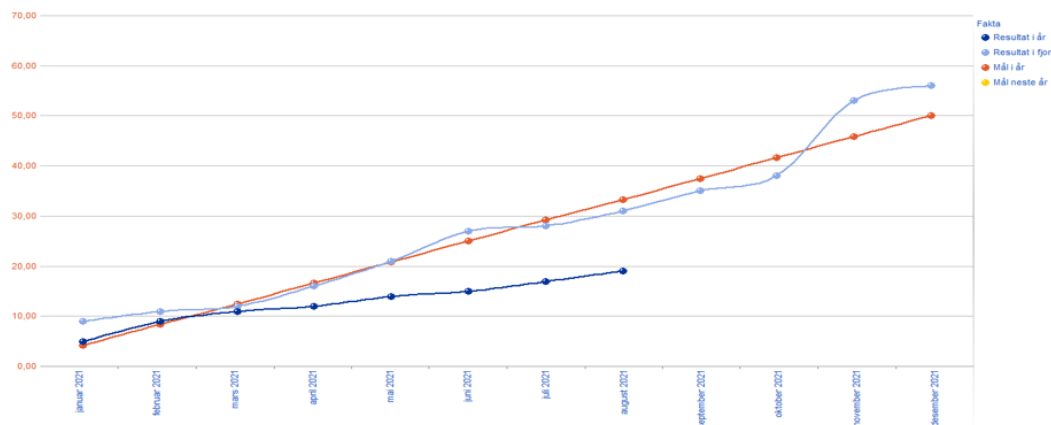
Driftsenhet	Narkotikaovertrедelser § 231 + legemiddeloven	
	Snitt to siste år	Resultat
Driftsenhet Innlandet vest	347,3	162,0
Driftsenhet Innlandet midt	575,3	276,0
Driftsenhet Innlandet øst	313,3	180,0

Resultatoppfølging Innlandet pd
Pr 01.09.2021

ANTALL REGISTRERTE GROVE NARKOTIKASAKER

Driftsenhet	D25 Narkotikaovertrødelse §232	
	Snitt to siste år	Resultat
Driftsenhet Innlandet vest	8,0	3,0
Driftsenhet Innlandet midt	8,0	5,0
Driftsenhet Innlandet øst	16,7	11,0

Resultatoppfølging Innlandet pd
Pr 01.09.2021

Med den usikkerheten som er skapt på alle nivåer i politiet, fremstår det etter statsadvokatenes vurdering som uheldig og unødvendig å vente på et nasjonalt opplæringsprogram. Det kunne vært satt i gang lokale tiltak i politidistriktet i løpet av sommeren/tidlig høst. Strategien om håndtering av dette i linjen, og at påtalejuristene har vært tilgjengelig for spørsmål, har ikke fungert tilstrekkelig for å trygge de ansatte i sitt arbeid med narkotikasakene. Det store antall nye og uerfarne påtalejurister har vært en sentral faktor. De har ikke fått den nødvendige oppløring, og er ikke satt i stand til å ivareta tjenestepersonenes spørsmål og behov for avklaringer. Det er usikkerhet i flere ledd.

Etter statsadvokatenes vurdering gir ovennevnte grunn til bekymring. Det blir en sentral oppgave for politi og påtalemyndighet å trygge mannskapet sitt slik at tvangsmidler blir benyttet i samsvar med loven og de direktiver som er gitt.

6 Resultater og forslag til tiltak

- Innlandet politidistrikts nye rutiner for ransaking i narkotikasaker er i overensstemmelse med direktivene i riksadvokatens brev av 9. april 2021.
- Saker som gjelder bruk og besittelse av mindre mengde narkotika er ikke prioritert av politiet, og har ikke vært det på lang tid.
- Før riksadvokatens brev av 9. april 2021 ble det tatt urinprøve for å avdekke ulovlig bruk av narkotika. Denne praksis har nå opphørt.
- Det må utredes metoder for rusmiddeltesting som er forholdsmessig i saker som utelukkende gjelder ulovlig bruk av narkotika.
- Statsadvokatene foreslår at det innføres krav til notoritet knyttet til polititjenestepersonen sine beslutninger om bruk av tvangsmidler.
- Det er ikke behov for ytterligere krav til notoritet om påtalemyndighetens beslutninger om bruk av tvangsmidler. Statsadvokatene foreslår at det blir innført krav om hendelseslogg når politijuristene går jour.
- Politidistriktet må raskt iverksette tiltak som gjør at påtalejurister og polititjenestepersoner blir trygge i forståelsen av regelverket, slik at tvangsmidler blir benyttet i samsvar med loven og de direktiver som er gitt.

Statsadvokatene gjennomførte en fagdag om tvangsmiddelbruk i narkotikasaker for påtalejuristene i politidistriktet i juni 2021, og vi vil følge opp funnene i undersøkelsen i vår videre fagledelse.

Det blir en sentral oppgave å finne gode fagledelsestiltak som sikrer at både påtalejuristene og polititjenestepersonene har riktig forståelse for kompetansereglene og de materielle vilkår for ransaking. Tvangsmidler skal benyttes i samsvar med loven og riksadvokatens direktiv slik at man oppnår riktig og effektiv kriminalitetsbekjempelse.

Våre videre fagledelsestiltak må skje i dialog med politidistriktets ledelse. Det forventes at politidistriktet raskt iverksetter opplæring av sin ansatte i samsvar med vår anbefaling, og vi vil kunne gi nødvendig veiledning i forbindelse med dette. Vi tar videre sikte på å foreta en oppfølgende undersøkelse av tvangsmiddelbruken i narkotikasaker i løpet av 2022.

7 Vedlegg

1. Brev til Innlandet politidistrikt fra Hedmark og Oppland statsadvokatembeter av 28. mai 2021.
2. Hedmark og Oppland statsadvokatembeters presentasjon for fagdag for påtalejuristene i politidistriktet 17. juni 2021.
3. Bestillingsbrev til Innlandet politidistrikt av 11. juni 2021.
4. Bestillingsbrev til Innlandet politidistrikt av 6. september 2021.
5. Brev fra Innlandet politidistrikt til Hedmark og Oppland statsadvokatembeter av 12. september 2021
6. Lokale retningslinjer for ransaking i narkotikasaker av 18. juni 2021
7. Sjekkliste for ransaking av narkotikasaker